

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано проблеми формування політичної свідомості громадян. Визначено роль політичної активності громадян у політиці.

Ключові слова: *політична психологія, політична активність, громадянин, політична культура, громадська думка.*

Abstract

The problems of formation of political consciousness of citizens are analyzed. The role of political activity of citizens is determined. The role of public opinion in politics.

Keywords: *political psychology, political activity, citizen, political culture, public opinion.*

Вступ

Особливістю політичних процесів є свідомий цілеспрямований характер дії його суб'єктів — індивідів, класів, соціальних груп і націй, а також політичних інститутів, які виражають їхні інтереси. Тому об'єктами політології виступають політична свідомість, політична ідеологія, громадська думка, політична і громадянська культура.

Основна частина

Під політичною свідомістю розуміємо свідомість учасників політичного процесу, всіх тих сил, які борються за владу і її здійснюють [1; 2]. Цей вид свідомості безпосередньо зумовлений політичним буттям. Однак на нього впливають також соціально-економічні, національні і культурні фактори. Важко переоцінити і той вплив, який на політичну свідомість суспільства справляють глибокі структурні та якісні зміни в системі міжнародних відносин.

Оскільки суспільство — складна система, то і політична свідомість не є однорідною. Насамперед вона виступає як специфічна форма мислення, вияву політичних інтересів певних класів, страт тощо. Проте неоднорідність самих класів, наявність різних груп і верств у них, існування інших форм соціальних спільностей — усе це ще більше диференціює політичну свідомість. Цей процес поглиблюється внаслідок ускладнення соціальної структури сучасного суспільства.

Проблему формування громадянського суспільства в державі, що закріплено в Конституції України [1], досліджували такі політологи й політичні діячі: Ю. Левенець [2], М. Лепський, В. Литвин, М. Михальченко, М. Погребенський та ін. Окресленій проблематиці з позицій політичної психології присвячено праці А. Ашкеназі, Г. Ледерера, Х.-Г. Мозера, П. Шмідта та ін.

Політична свідомість виступає активним фактором політики, передусім через те, що вона здатна випереджувати практику, а отже, прогнозувати політичні процеси. Політична свідомість чинить значний вплив на політичне життя, визначаючи спрямування політичної діяльності різних спільностей, партій, суспільно-політичних рухів та індивідів. Політична свідомість — явище багаторівневе. По суб'єкту воно виявляється як свідомість на рівні всього суспільства, далі — нації, класів, групи — великої чи малої, формальної чи неформальної, вікової та іншої, нарешті, -індивіда. Якщо йдеться про глобальні загальнолюдські інтереси і проблеми, то виділяється загальнолюдська політична свідомість [3; 4].

Суттєвою для політики є також масова свідомість. Вона покликана до життя процесом зростання маси людей, які беруть участь в історичних діях, примноженням та ускладненням політичних зв'язків. За своїм змістом масова свідомість становить сукупність ідей, уявлень, у тому числі ілюзорних почуттів, настроїв, що відображають всі сторони життя суспільства, доступні масам і здатні викликати у них інтерес. Носієм її виступає маса як сукупність індивідів. Особливості масової політичної свідомості зумовлені рисами такої сукупності, зокрема тим, що це аморфне, випадкове і нестійке утворення, яке виникає на ґрунті і в межах певної конкретної політичної ситуації. Для масової політичної свідомості властиві розірваність, суперечливість, здатність до несподіваних швидких змін в одних випадках і закріплення в інших.

Однією з деформацій масової політичної свідомості є стійке поширення синдрому ворога. В її основі лежать певні причини. Зокрема, в часи сталінщини мільйони людей були втягнуті у пошуки і знищення «ворогів народу», якщо не було ворогів реальних, то вигадували їх. Діяли і суб'єктивні фактори — чиясь зла воля, надмірна амбітність, пихатість. На ґрунті такого буття, особливо авторитарності, виникали соціальні групи і сили, у тому числі партійно-державна номенклатура, етократія, яким був вигідний образ ворога [5].

Це дуже небезпечний синдром, особливо тепер, коли в умовах будівництва суверенної Української держави ламається старе і тільки утверджується нове в масовій свідомості. В соціальному плані потреба в образі ворога штовхає на шлях неправильних, часто трагічних рішень. Міжнародні конфлікти, зниження дисципліни і відповідальності, безгосподарність — усе це наштовхує на висновок: потрібна «міцна рука». В історичному плані ми стоїмо зараз на роздоріжжі: одна дорога — це повернення до старого, дорога у безвихідь, другий шлях — рішуче подолання всього того, що деформує нашу душу. А це вимагає рішучого подолання синдрому ворога в політичній свідомості.

Громадська думка як політичний інститут бере участь у здійсненні влади. Це важливий механізм прийняття політичних рішень на всіх рівнях. Оскільки громадська думка виступає знаряддям політики, то її формування є сферою боротьби за владу. В цьому зв'язку складовою частиною політичного процесу можна вважати боротьбу за громадську Думку.

Характер впливу громадської думки на політичні процеси залежить від існуючого політичного режиму. Так, в умовах тоталітаризму, авторитаризму за допомогою державних інститутів здійснюється маніпуляція масовою свідомістю відповідно до офіційної ідеології. Звичайно, в цих умовах немає ніякої потреби у вивченні громадської думки. Вирішальне значення має її нормативне формування засобами тотальної пропаганди.

Як елемент функціонування політичних систем громадська думка є постійно діючим фактором управління, за допомогою якого виконується декілька впливових функцій, а саме: експресивно-контрольна, яка визначає політичну позицію тих або інших спільностей; консультативна дає поради щодо пошуку оптимальних політичних дій; директивна виносить рішення по тих або інших питаннях, регулює поведінку індивідів, спільностей і установ, підтримує або відкидає ті чи інші уявлення, цінності і норми.

Для того, щоб ці функції були реалізовані, повинен бути гарантований вплив громадської думки на функціонування політичної системи. Як зазначалося, частиною цієї системи є інститути, за допомогою яких здійснюється її вплив на процес прийняття політичних рішень, відбувається її включення в політичний процес, його інститути і норми. Визначається громадська думка дією багатьох факторів: складом тих спільностей, що висловлюють свої думки, ступенем збігу інтересів верств і груп, які входять до них, характером питань, що обговорюються, та ін. Сам же процес формування і функціонування громадської думки може проходити стихійно. Однак у сучасному суспільстві на цих процесах позначається певний вплив з боку численних соціальних установ — політичних організацій, засобів масової інформації [4].

Громадська думка може бути моністичною, плюралістичною і одностайною. Може виступати правильним, реалістичним або хибним, ілюзорним уявленням щодо дійсності. У цілому нинішній стан громадської думки характеризується ідейною строкатістю, великою емоційною насиченістю. В цілому, вона така, яка повинна бути в суспільстві, що знаходиться на шляху розбудови демократичної суверенної державності.

Основними каналами вияву громадської думки є референдум, опитування населення, збори, маніфестації, всенародні обговорення. Особливе значення мають засоби масової інформації. В сучасній політології вони розглядаються як один із найважливіших інструментів завоювання і здійснення влади. Західні політологи називають засоби масової інформації "четвертою гілкою влади".

Значну роль у громадянській думці відіграють засоби масової інформації. Вони виконують функції соціальної комунікації, інформування і виховання, формування громадянських цінностей, створюють відповідний соціально-політичний клімат. Виділяються п'ять елементів масової комунікації: хто?, що?, як?, кому?, з яким ефектом?

У недемократичних державах телебачення, радіо, преса перебувають у власності держави і під її пильним контролем. Незважаючи на демократичні зміни, діяльність засобів масової інформації в нашому суспільстві змінюється дуже поволі. Це наслідок того, що суспільство втратило вектор руху. Щоб виправити становище, потрібно створити зовсім нову «мову» засобів масової інформації. Головне їх завдання сьогодні — захист нових, демократичних сил.

Висновки

Таким чином, процес політичної свідомості громадян характеризується протистоянням двох основних тенденцій: з одного боку, посиленням суспільної потреби в розвитку політичної свідомості особи, а з іншого – відчуженням людини від державного життя та прийняття політичних рішень. Ці тенденції спостерігаються, зазвичай, на перехідних етапах розвитку суспільства. Підвищення рівня політичної активності громадян сприятиме ефективному здійсненню державної влади в країні. Формування політичної свідомості та громадської думки — процес складний і суперечливий, оскільки суперечливими є соціальні інтереси різних груп і верств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Левенець Ю. Я. Проблеми української політики : [аналіт. доп.] / Ю. Я. Левенець, В. А. Войналович ; Ін-т політ. та етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2010. – 410 с.
3. Кучма Л. Політична активність крізь призму політичного маніпулювання та політичного відчуження / Л. Кучма // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2007. – Вип. 19. – С. 108–112.
3. Денисюк С. Г. Комунікологія : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 102 с.
4. Денисюк С. Г. Політична комунікація як чинник трансформації політичної системи України ВНТУ, 2010. - С. 99-116.
5. Корнієнко В. О. Політологія [Електронний ресурс] : курс лекцій із дистанційної форми навчання для студентів усіх спеціальностей / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк. — ВНТУ, 2007.

Лисецький Дмитро Михайлович – студент групи МЗД–176, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: lusssbima@gmail.com.

Науковий керівник: *Денисюк Світлана Георгіївна* – доктор політичних наук, професор, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Dmytro M. Lysetskyi - Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: lusssbima@gmail.com.

Supervisor: *Svitlana G. Denysiuk* – Doctor of Politician science (Eng.), professor, professor of social and political sciences department, svetadenisiyk@gmail.com.